

Boazodoalloodđasat Båatsoesaernieh Reindriftnytt

UTGITT SIDEN 1967

Status på slakting hittil i år.

Avdeling reindriftnytt styrker arbeidet på arealområdet.

Nye digitale tjenester for reindriften.

Leder	side 4	
Hva gjør reindriften HMS- tjeneste?	side 6	
Sjekk ut samisk innhold på våre nettsider	side 7	
Mye slakt høsten 2023	side 8	
Ny arealseksjon i avdeling reindrift	side 10	
Revisjon av reindriften	side 12	
Nye digitale tjenester for reindriften	side 14	
Ny veileder for reindriften motorferdsel på barmark i verneområder	side 16	
Sak fra arkivet: Prøve med VARG R90 snøscoter	side 19	
Vurderer du å skrive reindriften masteroppgave?	side 20	
Vellykket møte mellom unge reindriften utøvere og bønder	side 21	
Reinhetstjenesten – erfaringer og planer	side 23	
Fôring og forebygging mot helseproblemer hos reinen	side 25	
Kadaversøk med drone	side 28	
Avdeling reindrift har ansatt ny seksjonssjef	side 30	

Boazodoallođđasat : reindriften nytt 2:2023

Ansvarlig utgiver:
Landbruksdirektoratet/
Eanandoallođđasat
Besøksadr.: Løkkeveien 111, 9510 Alta

Avdeling reindrift
Telefon 78 60 60 00
postmottak@landbruksdirektoratet.no
www.landbruksdirektoratet.no

Grafisk produksjon:
Fagtrykk Idé as,
Telefon 78 44 68 00
post@fagtrykkide.no

Bilder uten bildetekst er hentet fra iStock.
Omslag: Forside: Foto Magnar Evertsen.
Bakside: iStock.

Vi skriver desember 2023. Det er en travel tid inn mot julefeiring og etter hvert noen dager med refleksjoner over året som har gått og tanker for det nye året. Høstslaktingen er over og tallene viser at det slaktes mer og tidligere enn i fjor. Hva som blir det endelige resultatet etter årets slaktesesong er det for tidlig å mene noe sikkert om, men en økning i slakt av simlekalv kan tyde på at det har vært et bra år for reindrifta.

I reindrifftsforvaltningen og i NRL jobbes det med forberedelser inn mot reindrifftsforhandlingene. Oppstartsmøtet der en belyser en rekke tema gjennomføres i midten av desember. 8. januar legger NRL fram sitt kravdokument og så følger statens tilbud i slutten av januar med forhandlinger i første halvdel av februar. Inneværende avtale er på 200 millioner kroner som fordeles til organisasjonsarbeid, en rekke oppgaver som håndteres av distriktsstyrene, direkte tilskudd ut i næringen, velferdsordninger og til en rekke formål over RUF (reindrifftsens utviklingsfond) som det kan søkes tilskudd til.

Inn mot forhandlingene er det jobbet med en utredning om klimaendringer og tiltak i reindrifften. NIBIO og Landbruksdirektoratet har vært sekretariat for en arbeidsgruppe bestående av representanter fra reindriffts næringen, forvaltningen og forskning. Det er ingen tvil om at næringen over tid har merket klimaendringer og sett nødvendigheten av å gjøre tilpasninger i drifta. Klimautredningen vil være et viktig dokument for både reindrifftsforvaltningen og for reindriffts næringen i årene fremover.

Fra reiseboka noterer jeg flere møter med næringa i året vi snart legger bak oss. Fra disse reisene vil jeg særlig peke på de årlige reindriffts konferansene som arrangeres i Nordland og Trøndelag. Her møtes representanter for reinbeitedistriktene, Landbruks og matdepartementet, reindrifftsavdelinga hos statsforvalterne, kommuner og andre interesserte i reindriffts næringen. På programmet er alt fra faglige tema til informasjon om endringer i reindrifftspolitikken med påfølgende diskusjoner. Sett fra mitt ståsted så er dette svært viktige møtearenaer for alle med interesse for reindriffts næringen. I 2024 planlegges det å arrangere lignende konferanser i de tre nordligste reindrifftsområdene.

Det jobbes med flere viktige saker som kan få stor betydning for reindrifften fremover. La meg avslutningsvis peke på tre av disse:

Landbruks og matdepartementet (LMD) er godt i gang med revisjon av reindrifftsloven. Målsettingen er at det skal kunne legges fram en lovproposisjon for Stortinget våren 2025 med forslag til endringer i reindrifftsloven. Inn i dette arbeidet har en tatt med forslagene fra lovutvalget til NRL og Sametinget. I tillegg har det vært gjennomført en omfattende innspillsrunde der alle med interesse for dette lovarbeidet har fått komme til orde.

I Landbruksdirektoratet jobbes det godt med digitalisering av tilskuddsordningene og melding om reindrift. Arbeidet utføres av en gruppe på 10 ansatte fra Netcompany i tillegg til ansatte hos Statsforvalterne og Landbruksdirektoratet. Første etappe i dette arbeidet var digitalisering av merkeregistret og utvikling av appen Mearka. Løsningen for innmelding av slaktedata og tilskuddsbehandling for transport og innmelding er ferdig utviklet og tatt i bruk. Nå jobbes det med melding om reindrift og tilskudd til siidaandeler og reinlag. Målsettingen er at flest mulig skal kunne få utbetaling av tilskudd i juni måned. Dette skyldes at både behandling og utbetaling vil være automatisert. For distrikt som ligger over øvre reintall, har siidaandeler som ikke leverer MOR eller andre forhold som må saksbehandles, så vil det kunne ta lengre tid før slike saker er ferdigbehandlet.

På den mer utfordrende siden så er det et stort fokus på utbygging av kraftlinjer og vindkraft. Dette utfordrer den praktiske reindrifften og det gjelder å finne gode løsninger som er levelig for reindrifften. I Avdeling reindrift i Alta har vi fått midler til å etablere en større kompetanse på reindriffts arealutfordringer. Det handler både om unnvikelseseffekter og sumvirkninger ved endret arealbruk. Det handler også om at reindriffts erfaringkunnskap blir tatt med i planarbeid og konsekvensutredninger. Målet med denne satsingen er at de som fatter viktige beslutninger om endret arealbruk skal kunne gjøre det på et godt kunnskapsgrunnlag som også reindriffta kjenner seg igjen i.

Det er vanskelig å avslutte en leder i Reindrifftsnytt uten å skrive noen setninger om tap av rein til rovdyr. Jeg var i sommer med på et «lyttemøte» i Troms som statssekretæren i Klima og miljødepartementet holdt med beitenæringene. Her kom det mange sterke fortellinger fra både reindriffta og småfenæringa. Fra Hjerttind reinbeitedistrikt ble det vist til at en under årets kalving hadde funnet mange reinkalv og nærmere 50 av disse ble dokumentert tatt av ørn. Når en da vet hvor vanskelig det er å finne kadaver så må denne dokumentasjon fra Hjerttind få konsekvenser for rovdyrforvaltningen fremover. Et av spørsmålene som ble stilt var hvorfor ikke formuleringen i rovviltforliket i Stortinget om at det ikke skal være rovdyr som representerer et skadepotensial i prioriterte beiteområder for husdyr og kalvingsområde for tamrein ikke blir fulgt opp av miljøforvaltningen. I denne sammenheng kan det være på sin plass å orientere om at en arbeidsgruppe med representanter fra Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet avlegger en rapport nå i desember hvor en har vurdert behovet for å gjøre endringer i rovviltstatningene for tap av tamrein til rovdyr. Representanter for reindriffts næringene var med i starten av dette arbeidet, men trakk seg ut etter et vedtak på NRL sitt landsmøte der en ba om endringer i rovviltpolitikken for å kunne fortsette arbeid med rovviltspørsmål i offentlig regi. Det gjenstår å se hvordan dette arbeidet følges videre opp.

Til tross for krevende saker og utfordringer, så forvalter vi en bærekraftig beitebasert reinkjøttproduksjon. Produktene er etterspurt og godt betalt i markedet. Reindrifften er en viktig kulturbærer av både samisk språk og tradisjoner. Det er all grunn til å holde fast på alt det positive som skjer i reindriffts næringen.

Med disse ordene så ønsker jeg dere alle en fredfull julehøytid og et godt nytt reindrifftsår!

Hva gjør reindriftas helse, miljø og sikkerhet – tjenesten?

HMS – TJENESTEN TILBYR:

Kurs og veiledning for distrikter, siida og enkeltutøvere.

- Førstehjelpkurs: Vi har utarbeidet kurs og er i gang med å arrangere kurs. Det blir annonsert fortløpende hvor vi planlegger å holde kurs.
- ATV sikkerhetskurs for ungdom: er arrangert og under vurdering om det blir fast tilbud.
- Digitale informasjonsmøter: Det er arrangert møter om velferdsordninger, psykisk helse og psykososialt arbeidsmiljø, skred og hvordan ferdes sikkert på is. Det blir arrangert flere møter, de blir annonsert.
- HMS kurs for reindrift er under planlegging og vil bli en del av kurs tilbudet.

Bedriftshelsetjeneste: er under planlegging. Alle reindriftutøvere får tilbud om helsekontroll hvert 3. år
Lavterskel tilbud psykisk helse: «Psykolog i lomma» Overvinne – et digitalt psykologisk behandlingsprogram, app med selvhjelpsverktøy, veiledning og råd.

Bistand med å finne informasjon og henviser til rett instans ved krise eller andre utfordrende situasjoner.

Bistand i kartlegging av arbeidsmiljø. Bidra med å finne løsninger på arbeidsrelaterte utfordringer

HMS- tjenesten setter pris på spørsmål eller innspill til tjenesten.

Anna Kristine Sokki Bongo
Epost: Anna.bongo@nlr.no
Tlf: 91792535

Johan Martin Stenfjell
Epost: johan.martin.stenfjell@nlr.no
Tlf: 41608510

Sjekk ut samisk innhold på våre nettsider

Landbruksdirektoratet har ansatt en rådgiver for samisk språk. Målet med ansettelsen var blant annet å få oversatt mer innhold til nettsiden vår på nordsamisk. Til nå har vi fått oversatt mesteparten av tilskuddsordninger til samisk, i tillegg til enkelte rundskriv og forskrifter. Disse finner du på www.landbruksdirektoratet.no ved å trykke på Språk øverst til høyre og Sámegiella.

Forskriftsheftet finnes på nett

I år ble ikke forskriftsheftet trykket i papirform slik det har blitt gjort tidligere år. Forskriftene til Reindriftsavtalen 2023/2024 er tilgjengelig på våre nettsider. Alle forskriftene finnes på norsk og nordsamisk og noen forskrifter vil bli oversatt til sørsamisk også.

Gå inn på www.landbruksdirektoratet.no, velg Reindrift, deretter Reindriftsforhandlingene. Nederst på siden vil du finne en brukervennlig og søkbar løsning for Forskrifter til Reindriftsavtalen.

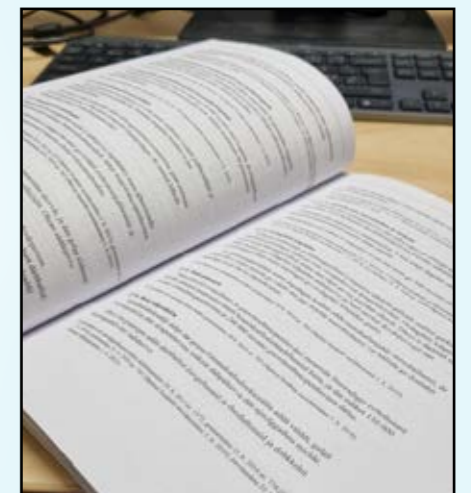
Iskka sámegielat sisdoalu min neahtasiiddus

Eanandoalldirektoráhtta lea virgádan ráđđeaddi sámegielas. Ulbmil virgádemii lei earret eará jorgalit eambo sisdoalu neahtasiiddus sámegillii. Dassázi mii leat jorgalat eanas doarjja-ortnegiid sámegillii, dasa lassan leat maiddá muhtun johtoállagat ja njuolggadusat jorgaluvvon. Daid gávnat neahtasiiddus www.landbruksdirektoratet.no, bajimusas olgeš bealde deaddilat Språk ja Sámegiella.

Njuolggadusgihppaga gávdna neahtas

Mii eat leat prenten njuolggadusgihppaga báberhámis nu go mii ovdal leat dahkan. Dal gávdnojit Boazodoallošiehtadusa njuolggadusat 2023/2024 min neahtasiiddus. Buot njuolggadusat gávdnojit dárogillii ja davvisámegillii ja muhtun njuolggadusat galget maiddá jorgaluvvot lullisámegillii.

Mana neahtasiidui www.landbruksdirektoratet.no, vállje Reindrift, dasto Reindriftsforhandlingene. Vuolimusas siiddus gávnat Boazodoallošiehtadusa njuolggadusaid-gihppaga álkes ja ohcanláhkái čovdosis.

Mye slakt høsten 2023

Av: Sissel Olsen og Linn Strifeldt Walseth, rådgivere

2023 har det høyeste antall reinslakt siden høsten 2019, ifølge tall fra Animalia.

Etter flere år med beitekrise og periodevist lavt slakteuttak har reineiere høsten 2023 levert det høyeste antall rein til slakt siden 2019.

I årets sesong er det slaktet 48 551 rein fra september til 2. desember. Det er 8 926 flere dyr enn på samme tid i fjor, noe som tilsvarer en økning på 23 prosent. I kilo produsert kjøtt utgjør økningen 14 prosent. Økningen i kg er lavere enn økningen i antall slaktede dyr som følge av lavere gjennomsnittlig slaktevekt i 2023.

Økning i slaktet kalv

Det leveres mye rein til slakt i år, spesielt i Finnmark. Andelen slaktet kalv er høyere enn på samme tid i fjor, og det er derfor

naturlig å se noe av nedgangen i gjennomsnittsvekt i sammenheng med det. Andelen slaktet kalv ligger på 84 prosent, mot 82 prosent på samme tid i fjor, av det totale slakteuttaket.

Antall slaktet kalv fordeler seg med 28 prosent simlekalv, og 72 prosent oksekalv hittil denne høsten. Antall slaktet simlekalv har økt med 49 prosent. En økning i andelen slaktet simlekalv gir en naturlig nedgang i gjennomsnittsvekt, da simlekalven ofte er lettere enn oksekalven. En høyere andel simlekalv til slakting kan bety sunn drift og høy produksjon i distriktene dette gjelder. At det slaktes flere simler kan bety at distriktene har hatt en økning i kalveproduksjon.

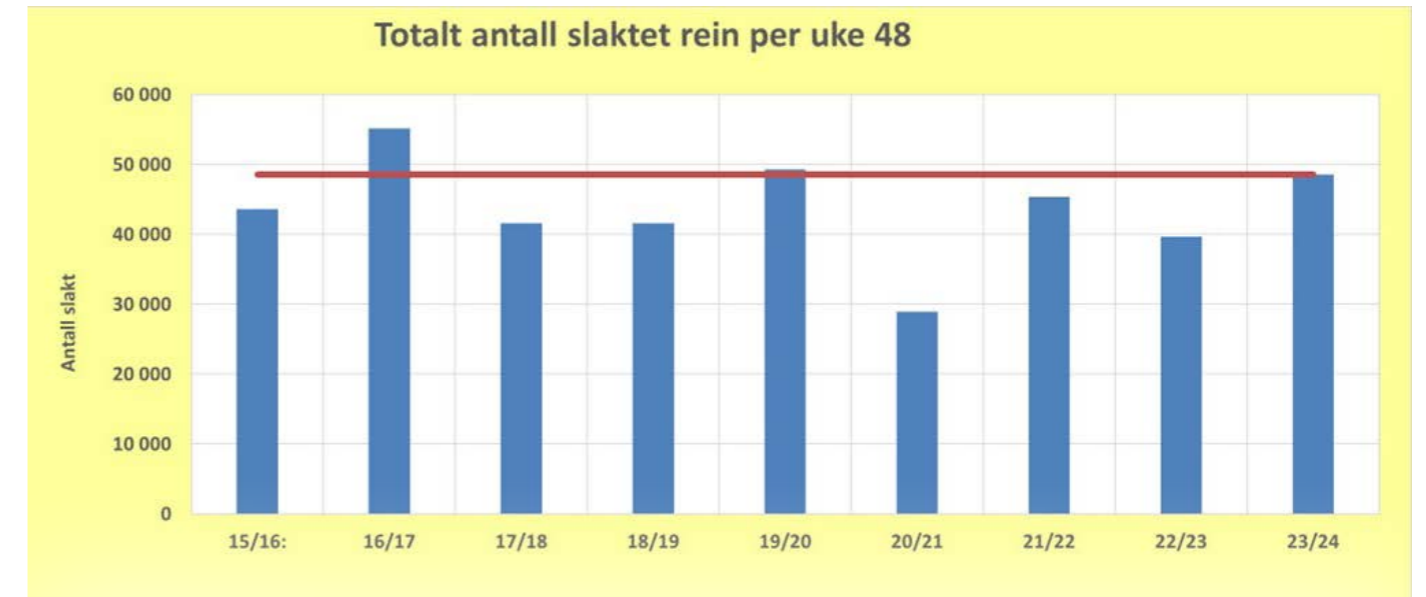
Endring i slaktetidspunkt

Gjennomsnittsvekten for voksne dyr er også litt lavere enn i fjor.

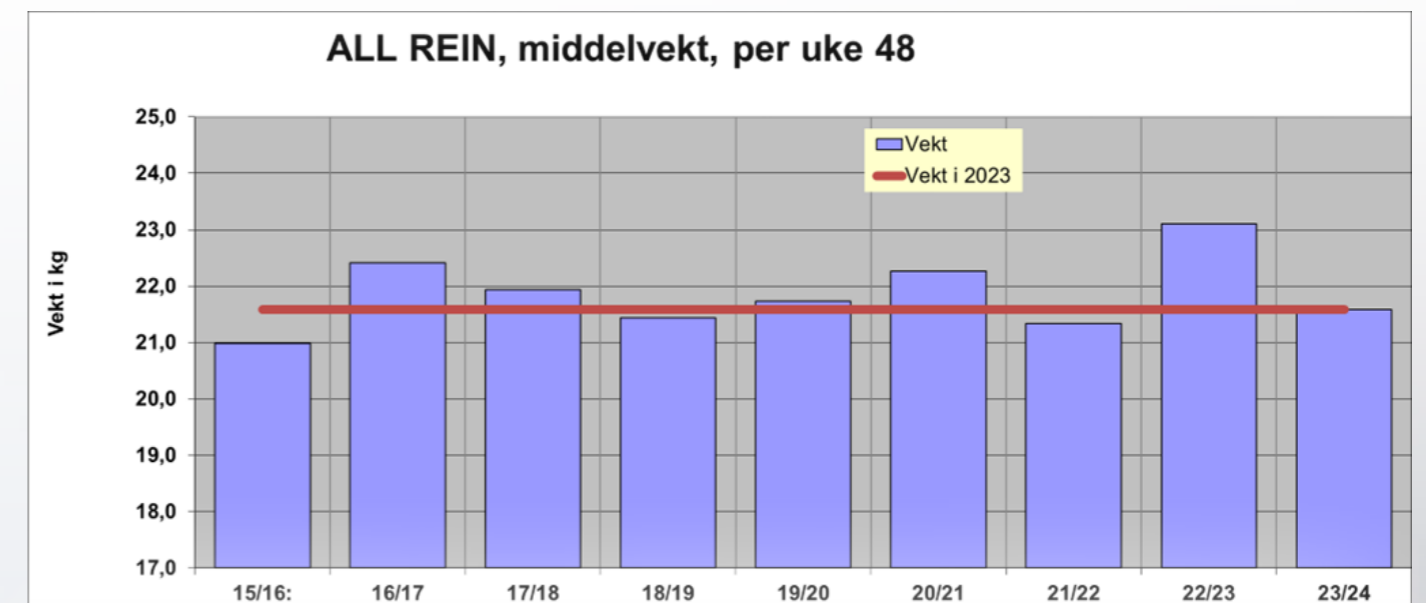
Vekten er redusert med 1,8 kilo, og er i år 33,3 kilo mot 35,1 kilo samme tid i fjor. Dette kan skyldes at flere distrikter slakter tidligere på høsten i år enn de gjorde i fjor. Høsten 2022 var en stor del av slaktingen 3 til 4 uker bak normalt skjema på grunn av lite snø og frost. Varmere vær førte til at elver og vann ikke hadde frosset til, og det var ikke forhold for å samle reinen før sent på høsten. At det slaktes tidligere i år kan være en av årsakene til at gjennomsnittsvekt reduseres også for voksne dyr.

Reinkjøtt på lager

Per 1. november 2023 var det 653 tonn reinkjøtt på lager. Dette er en økning på 278 tonn sammenlignet med samme tidspunkt i fjor. Økningen ses i sammenheng med økningen i slaktekvantum hittil i år sammenlignet med i fjor.

Figur 1: Tabell fra Animalia. Tabellen viser totalt antall slaktet rein per uke 48 i perioden 2015/16 til 2023/24. Den røde linjen viser antall slaktet rein per uke 48 i 2023. Per uke 48 2016/17 ligger markant over antall slaktet rein i 2023/24, mens det i 2019/20 er slaktet omtrent 700 rein mer enn i 2023/24.

Figur 2: Tabell fra Animalia. Tabellen viser gjennomsnittsvekt for slaktet rein per uke 48 i perioden 2015/16 til 2023/24. Den røde linjen viser gjennomsnittsvekt per uke 48 i 2023/24. Det er kun i driftsårene 2015/16, 2018/19 og 2021/22 at gjennomsnittsvekten var lavere enn i 2023/24. Felles for disse årene var at andelen slaktet kalv var høy.

Ny arealseksjon i avdeling reindrift

Av: Tone Seppola, fungerende seksjonssjef

Seksjon ressurs- og areal rein ble i august i år delt i to for blant annet å styrke arbeidet og kompetansen på arealområdet. Så langt har vi fått på plass fire nye stillinger med kompetanse innenfor områdene juss, plan, naturforvaltning og GIS/statistikk.

Seksjon areal rein har blant annet ansvar for å forvalte reindriften arealbrukskart. I dette arbeidet samarbeider vi med NIBIO om den tekniske løsningen for innsyn i kartene. Det er igangsatt et arbeid i med oppdrag fra reindriftsavtalen å tegne inn svenske samebyers bruk av arealer i Norge og få lagt inn oppdaterte distriktsplaner inn i kartløsningen. Vi skal også bidra i forbindelse med statsforvalterens arbeid med opplæring av reinbeitedistriktene i ajourholdsløsningen for reindriften arealbrukskart. Avtalepartene har også bestilt en rapport om status for reindriften arealbrukskart som ferdigstilles nå i desember.

Vi skal videre arbeide for å få på plass et bredere kunnskapsgrunnlag om reindriftnæringen i konsekvensutredninger herunder tradisjonell erfaringsbasert kunnskap. Sumvirkninger for reindriftnæringen i utbyggingsaker

er viktig kunnskap å få frem i prosessene. Vi skal sammenstille og formidle kunnskap om bruken av reindriften arealer slik at offentlig forvaltning har god kompetanse i forhold til reindriften behov for arealer.

Vi skal delta på befaringer og gi faglige råd til Landbruks- og matdepartementet i saker etter plan- og bygningsloven og energiloven der det er fremmet innsigelse. Vi skal ha en aktiv og koordinerende rolle overfor statsforvalteren og bidra til at statsforvalteren har god nok informasjon til å veilede utøvere og kommuner i arbeidet med å sikre reindriften arealer.

For å øke kunnskapsgrunnlaget på arealområdet vil vi fremover ha behov for samhandling og dialog med andre aktører. Vi har i høst hatt møter med NRL sin rådgivningstjeneste for å høre om deres arbeid og hvilke utfordringer de ser i arealarbeidet. Vi har også hatt møte med NIBIO i forhold til deres erfaringer og forskning på reindriften området. Vi har sett på virkninger av vindkraftanlegg og blitt orientert om hvilke konsekvenser dette kan ha for reindriften. Det er også gjennomført møte med NVE og Troms Kraft

for å få oversikt over hva som planlegges av utbyggingsprosjekter fremover og hvordan de jobber med ulike prosesser. Å ha bred kompetanse om planprosesser, konsekvensutredninger og sumeffekter ved inngrep i områder der rein beiter, vil være viktig i vårt arbeid fremover, herunder forskningsresultater.

Fra 1. januar i år overtok vi ansvaret for vedlikehold og bygging av gjerder mot Russland samt for konvensjonsgjerdet mellom Norge og Finland fra Statsforvalteren i Troms og Finnmark. Seksjonen har også ansvar for saksforberedelse av gjerde- og anleggssaker til Reindriftenstyret.

Revisjon av reindrifftsloven

Av: Lill-Tove Skorge og Asbjørn Kulseng

Landbruks- og matdepartementet har nå startet opp arbeidet med en helhetlig revisjon av reindrifftsloven. Det tas sikte på at lovproposisjonen skal legges fram for Stortinget i løpet av våren 2025.

Proessen

Regjeringen besluttet i Hurdalsplattformen at det skal gjennomføres en helhetlig revisjon av reindrifftsloven. Arbeidet legges opp som en ordinær lovarbeidsprosess, og Landbruks- og matdepartementet har ansvaret for å organisere og gjennomføre arbeidet. Revisjonen av reindrifftsloven tar utgangspunkt i gjeldende reindrifftslov, og departementet skriver en lovproposisjon som sendes på alminnelig høring.

Det legges opp til bred involvering av berørte parter i prosessen. Norske Reindrifftsamers Landsforbund (NRL) og Sametinget skal konsulteres i tråd med samelovens bestemmelser. Utredningen fra Sametinget og NRLs reindrifftslovutvalg skal inngå som et bidrag i lovrevisjonsprosessen.

Arbeidet med loven

Landbruks- og matdepartementet er godt i gang med lovarbeidet. Det er opprettet et eget sekretariat i departementet, og Landbruksdirektoratet deltar med en person inn i sekretariatet.

Departementet legger til grunn at det er viktig å få innspill fra berørte parter tidligst mulig i prosessen om hva som fungerer og hva som ikke fungerer i reindrifftsloven. Departementet har derfor i høst hatt innspillmøter med flere berørte parter, både i og utenfor reindrifften.

I den forbindelse har departementet vært i Finnmark og møtt blant annet Sametinget, Samisk Høgskole, Nannet, Landbruksdirektoratet og Statsforvalteren i Troms og Finnmark. I tillegg har departementet besøkt og hatt møter med Statsforvalteren i Nordland og Statsforvalteren i Trøndelag. I november har departementet hatt innspillmøter med blant annet Norges Bondelag, Statskog, Finnmarkseiendommen og USS. Departementet har også vært i Valdres og møtt representanter fra alle reinlagene.

Det tas sikte på at departementet oversender proposisjonen til Stortinget for behandling våren 2025.

Boazodoallolága ođasmahttin

Lill-Tove Skorge ja Asbjørn Kulseng

Eanandoallo- ja biebmodepartemeantta lea álggahan barggu obbalaččat ođasmahttit boazodoallolága. Jurdda lea ahte láhkaproposišuvdna galgá ovddiduvvot Stuoradiggái giđđat 2025.

Proseassa

Ráđđehus mearridii Hurdalplattformas ahte boazodoalloláhka galgá ollislaččat ođasmahttojuvvot. Bargu biddjojuvvo dábálaš láhkabargoproseassan, ja Eanandoallo- ja biebmodepartemeanttas lea ovddasvástádus barggu organiseremis ja čađaheamis. Boazodoallolága ođasmahttima vuodđun lea gustovaš boazodoalloláhka, ja departemeanta čállá láhkaproposišuvnna mii sáddejuvvo dábálaš gulaskuddamii.

Ođasmahttinproseassa guoskevaš bealit galget viidát fátmastuvvot prosessii. Sámelága mearrádusaid vuodul galgá ráđđádallat Norgga Boazosápmelaččaid Riikkaservviin (NBR) ja Sámedikkiin. Sámedikki ja NBR boazodoalloláhkálávdegotti čielggadeapmi galgá leat oassin láhkarievdadanproseassas.

Láhkabargu

Eanandoallo- ja biebmodepartemeanta lea bures ollen johtui láhkabargguin. Departemeanttas lea ásahuvvon sierra čállingoddi, ja Eanandoalldirektoráhtas lea okta olmmoš mielde čállingoddi.

Departemeanta atná deatalažžan nu árrat go vejolaš oazžut árvalusaid guoskevaš beliin dan birra mii doaibmá ja mii ii doaimma boazodoallolágas. Danne lea departemeanttas dán čavčča leamaš gulaskuddančoahkkimat ollu guoskevaš beliiguin, sihke boazodoalus ja dan olggobealde.

Dan oktavuodas lea departemeanta leamaš Finnmarkku ja deaivvadan earret eará Sámedikkiin, Sámi allaskuvllain, Nannet:in, Eanandoalldirektoráhtain ja Romssa ja Finnmarkku stáhtahálddašedjjiin. Dasa lassin lea departemeanta galledan ja doallan čoahkkimiid Nordlándda Stáhtahálddašedjjiin ja Trøndelága Stáhtahálddašedjjiin. Skábmamánu ledje departemeanttas cealkámuščoahkkimat earret eará Norgga Boanddaidservviin, Statskogain, Finnmarkkuopmodagain ja USS:in. Departemeanta lea maid leamaš Valdresis ja deaivvadan buot boazoservviid ovddasteddjiguin.

Jurdda lea ahte departemeanta sádde proposišuvnna Stuoradiggái meannudeapmái giđđat 2025.

Nye digitale tjenester for reindriften forenkler rapportering og søknad om tilskudd

Av: Hans Christian Benestad, Jorunn Voll, Asbjørn Kulseng, Sissel Olsen og Linn Strifeldt Walseth

Ny selvbetjeningsløsning for innrapportering av reinslakt og søknad om tilskudd til rapportering og frakt av rein er lansert. Landbruksdirektoratet jobber videre med nye digitale tjenester på reindriftsområdet som kan tas i bruk til innlevering av Melding om reindrift og søknad om tilskudd til siidaandeler og reinlag i 2024.

Den 2. oktober 2023 lanserte Landbruksdirektoratet nye selvbetjeningsløsninger for rapportering av reinslakt og søknad om tilskudd til rapportering og frakt av reinslakt for slakterier og videreforedlingsbedrifter. De som skal rapportere og søke om tilskudd logger inn i den nye løsningen via Altinn. Her lastes slaktedata opp, og tilskudd kan søkes med et tastetrykk.

Den som skal rapportere, og kan søke om tilskudd, er nå den som første gang kjøper råvaren fra reineier. Dette er en regelverksendring fra tidligere, da det var kun slakterier som skulle rapportere reinslakt. Informasjonen som skal rapporteres inn er redusert til det som er nødvendig, og det er ikke nødvendig å sende inn bilag.

Enklere å levere inn melding om reindrift og søke tilskudd

Reindriftsforvaltningen jobber videre med nye digitale løsninger for blant annet Melding om reindrift og Søknad om tilskudd til siidaandeler og reinlag. Det skal bli enklere å fylle ut de digitale skjemaene, og mye av informasjonen som kreves vil være forhåndsutfyllt. En viktig del av utviklingsarbeidet er tilbakemelding fra de som skal bruke de digitale løsningene. Skjemaene for Melding om reindrift og søknad om tilskudd til siidaandeler og reinlag blir testet av siidaandelsledere i flere av reinbeiteområdene.

Den nye digitale løsningen skal etter planen være klar til lansering før innlevering av melding og søknad om tilskudd til siidaandeler og reinlag i 2024.

Mer informasjon om de nye digitale løsningene kommer i god før fristene for innlevering av Melding om reindrift og søknad om tilskudd.

Bildet er AI-generert ved hjelp av DALL-E 2

Ođđa digitála bálvalusat álkidahttet boazodoalu raporterema ja doarjjaohcamiid

Av: Hans Christian Benestad, Jorunn Voll, Asbjørn Kulseng, Sissel Olsen ja Linn Strifeldt Walseth

Dal lea almmuhuvvon ođđa iešbálvalančoavddus njuovjuvvon bohccuid raporteremii ja njuovvan- ja fievrredandoarjaga ohcamii. Eanandoalldirektoráhtta ain bargá ođđa digitála bálvalusaiguin maid boazodoallosuorgi sáhtá geavahišgoahtit boazodoalldieđáhusa sáddemis ja siidaosiid ja boazoservviid doarjjaohcamis jagis 2024.

Golgotmánu 2. b. 2023 almmuhii Eanandoalldirektoráhtta ođđa iešbálvalančovdosiid njuovjuvvon bohccuid raporteremii ja njuovvan- ja fievrredandoarjagii njuovahagaide ja reidenfitnodagaide. Sii geat galget raporteret ja ohcat doarjaga loggejit sisa dan ođđa čovdosii Altinn bokte. Doppe sáhtá sáddet dieđuid njuovvama birra ja ohcat doarjaga álkes deaddilemiin.

Son gii galgá raporteret ja gii sáhtá ohcat doarjaga, lea dal dat gii vuosttaš geardde oastá álgoávdnasa boazoeaiggádis. Ovdal galge dušše njuovahagat raporteret njuovjuvvon bohccuid, dal lea njuolggadus rievdan. Sisásáddendieđut leat ráddjejuvvon dárbbášlaš dieđuide, ja mildosiid ii dárbbáš sáddet.

Álkibut sáddet boazodoalldieđáhusa ja ohcat doarjaga

Boazodoallohálldahus ain bargá ođđa digitála čovdosiiguin earret eará boazodoalldieđáhussii ja siidaosiid ja boazoservviid doarjjaohcamii. Digitála skovit galget leat álkibut deavdit, ja ollu dain dieđuin mat gáibiduvvojit, leat ovdagihtii devdojuvvon.

Dehálaš oassi ovddidanbarggus lea gullát mo čoavddus doaibmá sin mielas geat galget geavahit čovdosa. Mánngga boazodoalloguovllu siidaossejodiheaddjit leat geahččalan deavdit boazodoalldieđáhusa skoviid ja siidaosiid ja boazoservviid doarjjaohcamušaid.

Plána mielde galgá ođđa digitála čoavddus almmuhuvvot ovdal boazodoalldieđáhusa ja siidaosiid ja boazoservviid doarjjaohcamu raporteremii ja ohcanáigemeari 2024:s.

Eanet dieđut ođđa digitála čovdosiid birra bohtet buori áiggis ovdal boazodoalldieđáhusa ja doarjjaohcamiid áigemeariid.

Govva lea AI-genererejuvvon DALL-E 2 bokte

Ny veileder for reindriftas motorferdsel på barmark i verneområder

Av: Joakim Nyeng, rådgiver

Barmarkskjøring i verneområder krever normalt tillatelse fra vernemyndigheten. Landbruksdirektoratet og Miljødirektoratet har utviklet en veileder som beskriver hvordan en søknad om reindriftas motorferdsel på barmark i verneområder skal behandles av forvaltningsmyndigheten for verneområdet. Veilederen har som formål å gi informasjon og veiledning til distriktsstyrer, reindriftsutøvere og forvaltningsmyndighetene om hva søknader om motorferdsel bør inneholde. Veilederen er veiledende for søknadsbehandlingen.

Store regionale forskjeller som naturforhold og topografi, samt varierende klimatiske forhold gir driftsforskjeller for reindriftsutøvere som krever fleksible løsninger. Det er derfor viktig at forvaltningsmyndighetene også er fleksible slik at de ikke legger til unødige hindringer for reindriftsutøvelsen.

Aktuelle bestemmelser om motorferdsel

De generelle reglene om motorferdsel i utmark er fastsatt i motorferdselloven og forskrift om bruk av motorkjøretøy i utmark og på islagte vassdrag. For lovlig motorferdsel i utmark stilles det krav om aktsom og hensynsfull ferdsl for å unngå skade og ulempe for naturmiljø og mennesker. De viktigste bestemmelsene om motorferdsel i forbindelse med reindrift finnes i motorferdselloven, reindriftsloven, naturmangfoldloven og forskriftene for de enkelte verneområdene. Disse bestemmelsene blir beskrevet i veilederen punkt 2.

Reindriftsloven § 62 krever at distriktsstyret utarbeider en distriktsplan for reinbeitedistriktet som blant annet skal inneholde en oversikt over bruken av motorferdsel i utmark som hvilke fremkomstmidler som skal brukes samt bruksregler for disse og beskrivelse av hvordan, hvor og når det skal brukes.

Hvordan søke om motorferdsel i verneområder

Den enkelte reindriftsutøver har selv ansvar for å ha nødvendige tillatelser til barmarkskjøring. En tydelig distriktsplan som beskriver behov og nødvendig kjøring gir et godt grunnlag for søknad om dispensasjon, som kan åpne for flerårige tillatelse. Det settes krav til innhold i distriktsplanen for å søke om kjøring på barmark, disse kravene fremgår i reindriftsloven § 62 og i veilederens punkt 4. Forvaltningsmyndighetene behandler søknaden og treffer vedtak på bakgrunn av juridiske rammer og forvaltningsmessig skjønn. Forenklet prosess for reindriftens søknad om barmarkskjøring i verneområder beskrives i veilederen under punkt 3.

Kontroll av kjøretillatelse/ dispensasjon

Av hensyn til effektive kontroller med kjøring på barmark er det viktig at også faste eller midlertidige hjelpere i reindriften medbringer kjøretillatelse/dispensasjon fra forvaltningsmyndighetene. Det er ikke mulig å gi åpne tillatelser til ikke navngitte personer eller gi anledning til å bemyndige andre til å kjøre i sitt sted. Nødvendig dokumentasjon skal kunne fremvises dersom det forlanges av oppsynsmyndighetene og/eller politi. Kjøring uten nødvendig tillatelse/ dispensasjon eller uten tillatelse anses som ulovlig kjøring og vil bli sanksjonert.

Du kan lese veilederen her på Landbruksdirektoratets nettsider: <https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/reindrift/veileder-for-reindriftas-motorferdsel-pa-barmark-i-verneomrader>

Ođđa bagadus boazodoalu mohtorjohtaleapmái bievlaeatnamis gáhttenguovllus

Ráđđeaddi Joakim Nyeng čállán

Dábálaččat gáibiduvvo dohkkehus gáhtteneiseválddiin go galgá vuodjit bievlaeatnamis gáhttenguovllus. Eanandoalldirektoráhtta ja Birasgáhttdirektoráhtta leat ráhkadan bagadusa mii čilge mo gáhttenguovllu hálddašaneiseválddit galget meannudit ohcamuša boazodoalu mohtorjohtaleami birra bievlaeatnamis gáhttenguovllus. Ulbmil bagadusain lea addit dieđuid ja bagadallama orohatstivrraide, boazodolliide ja hálddašaneiseválddiide mohtorjohtaleami ohcamušaid sisdoalu birra. Bagadus doaibmá bagadeaddjin ohcamuša meannudeami.

Stuora regionálalaš erohusat luonddudilis ja topografijas, ja molsašuddi dálkkádatdilit mielddisbuktet erohusaid doalldilálašvuodas mat gáibidit dakkár čovdosiid maid sáhtta heivehit dilálašvuhtii. Danin lea dehálaš ahte hálddašaneiseválddiin lea heivehanmunnii vai eai láže dili hehttehusaide boazodolli.

Mearrádušat mohtorjohtaleami birra

Obbalaš njuolggadusat mohtorjohtaleami birra bievlaeatnamis leat mearriduvvon mohtorjohtolálgas ja njuolggadusas mohtorfievrruid geavaheami birra bievlaeatnamis ja jiknon čazadagain. Lobálaš mohtorjohtaleapmái bievlaeatnamis gáibiduvvo ahte vánddarda várrogasat vai ii billis luonddubirrasa dahje hehte olbmuid. Deháleamos mearrádušat mohtorjohtolaga birra boazodoalu ovddas gávdnojit mohtorjohtolálgas, boazodolálgas, luondduvalldatlagas ja njuolggadusain dihto gáhttenguovlluid ovddas. Bagadusas lea čilgehus dáidda mearrádušaide 2. čuoggás.

Boazodolálgas § 62 gáibiduvvo ahte orohatstivra ása orohatplána orohagaid ovddas mii galgá sistsidoallat obbalašgeahčestaga mohtorjohtolahi bievlaeatnamis, earret eará makkár fievrruiguin vánddarda ja doaibmanjuolggadusat dáidda ja čilgehus mo, gos ja goas fievrrut geavahuvvojit.

Mo galgá ohcat lobi mohtorjohtaleapmái gáhttenguovlluin

Ovttaskas boazodoallis lea alddis ovddasvástáduš skáhppot dárbbalaš bievlavuodjinlohiid. Čielga orohatplána mii čilge dárbbuid ja dárbbalaš vuodjima addá buori vuodu ohcat sierravuodjinlobi, mii addá vejolašvuoda oazžut lobi mángga jahkái. Orohatplána sisdollui lea gáibáduš ahte galgá ohcat bievlavuodjinlobi boazodolálgas § 62 ja bagadusa 4. čuoggá mielde. Hálddašaneiseválddit meannudit ohcamuša ja dahket áššemearrádusa juridihkalaš rámmaid ja hálddahaslaš árvovstusaid vuodul. Bagadusa 3. čuoggás čilgejuvvo boazodoalu ohcamuša álkiduvvon proseassa bievlavuodjima oktavuodas gáhttenguovlluin.

Vuodjinlobi/dispensašuvvna bearráigeahččan

Beaktillis bearráigeahččama dihte bievlavuodjima oktavuodas lea dehálaš ahte maiddái bissovaš dahje gaskaboddosaš vehkiin boazodoalus lea vuodjinlohi/dispensašuvvna hálddašaneiseválddiin. Ii leat vejolaš addit namaidkehtes olbmuid rabas lobiid dahje addit earáide vejolašvuoda vuodjit iežaset sajis. Dárbbalaš duodaštusaid galgá sáhttit čájehit go bearráigeahččaneiseválddit ja/ dahje politijat dan gáibidit. Vuodjin dárbbalaš lobi/dispensašuvvna haga lohkojuvvo lobiheapmin ja dainna sáhtta ránggáštuvvot.

Bagadusa sáhtta lohkat Eanandoalldirektoráhta neahttasiidduin: <https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/reindrift/veileder-for-reindriftas-motorferdsel-pa-barmark-i-verneomrader>

Orre bihkedimmie baaatsoen motovrefealadæmman biävledahkesne vaarjelimmiedajvine

Raeriestæjje Joakim Nyeng

Vuejeme biävledahkesne vaarjelimmiedajvine siejhmemes luhpiedimmiem kreava vaarjelmieäejvieladtijste. Laanteburriedirektoraate jih Byjresedirektoraate leah bihkedimmiem evtiedamme mij buerkeste guktie vaarjelimmiedajven reeremeäejvieladtijh edtjeh baaatsoen motovrefealadimmiem biävledahkesne vaarjelimmiedajvine giätetidh. Bihkedimmie ulmine åtna sijteståvrojde, baaatsoeburride jih reeremeäejvieladtijde biävnedh jih bihkedidh mij byöroe sisveginie årrodh ohtseminie motovrefealadimmien bijre. Bihkedimmie ohtsemegiätiedimmiem bihkede.

Stoerre regijonaale joekehtsh goh eatnemetsiehkies jih topografije, jih jeereldihkie klimatsiehkies joekehtsh baaatsoebarkosne baaatsoeburride vedtieh mah fleksijbele vüekies krievieh. Dan åvteste vihkele reeremeäejvieladtijh aaj leah fleksijbele olles ovdaerpiess heaptoeh baaatsoebarkose biejh.

Sjyöhtehke njoelkedassh motovrefealadimmien bijre

Motovrefealadimmie laake jih mieriedimmie åtuoen bijre motovrevuajadahkijste miehtjiesdajvine jih tjaetsine mah leah gaptjeldihkie jjeingeste leah doh siejhme njoelkedassh motovrefealadimmien bijre miehtjiesdajvesne vihtiestamme. Luhpies motovrefealadimmie miehtjiesdajvesne krievienassh åtna väärege jih aarjogs fealadimmien bijre olles eatnemebyjressem jih almetjidie skaarohth jih dæriesmoerh vedtieh. Doh vihkielommes njoelkedassh motovrefealadimmien bijre baaatsoen barkosne leah motovrefealadimmie laakesne, baaatsoelaakesne, eatnemegellievoetelaakesne jih fierhten vaarjelimmiedajven mieriedimmie. Daah njoelkedassh buerkiestamme sjidtieh bihkedimmien 2. mieriesne.

Baaatsoelaake § 62 kreava sijteståvroes sijtesoejkesjem baaatsoesijtse dorje mij gaskem jeatjah edtja bijjieguvviem utnedh åtuoen bijjelen motovrefealadimmie miehtjiesdajvesne, goh mah vuajadahk mah åtnasuvvies jih dej åtuoenjoelkedassh, jih mij buerkeste guktie, gusnie jih gæessie vuajadahk edtjeh åtnasovvedh.

Guktie motovrefealadimmien bijre vaarjelimmiedajvine syökedh

Fiereguhte baaatsoeburrie jijtje diædtem åtna daerpiess luhpiedimmie utnedh biävledahkesne vuejedh. Akte tjæelke sijtesoejkesje mij daerpiessvoetem jih daerpiess vuejemem buerkeste hijven vääromem vadta dispensasjovnen bijre syökedh, mij maahta baajedidh luhpiedimmie vedtedh mah leah faamosne gellie jaepieh. Krievienassh sisvegasse sijtesoejkesjiesnie biejesuvvies edtja vuejemen bijre syökedh biävledahkesne, daah krievienassh baaatsoelaaken § 62 tjæadtjoeh jih bihkedimmien 4. mieriesne. Reeremeäejvieladtijh ohtsemem giätede jih nænoestimmie darjoeh juridiske mieriej mietie jih reeremen vuarjasjimmien mietie. Aelhkiehtamme prosesse baaatsoen ohtsemasse biävledahkevuejemen bijre vaarjelimmiedajvine bihkedimmiesne tjæadtje 3. mierien nuelesne.

Giæhtjedimmie vuejemeluhpiedimmie/ dispensasjovne

Radtjoes giæhtjedimmie gaavhtan biävledahkevuejiesmie lea vihkele aaj staeries jallh annjebodts viehkietjæjha baaatsoes vuejemeluhpiedimmie/ dispensasjovnem reeremeäejvieladtijste meatan utnieh. Ij gääredh ræhpas luhpiedimmie vedtedh nommehts almetjidie jallh nuepiem vedtedh jeatjabidie sov åvteste vuejedh. Edtja maæhtedh daerpiess dokumentasjovnem vüesiehtidh jis vaaksjomeäejvieladtijh jih/jallh pollise dam krievieh. Vuejeme daerpiess luhpiedimmie/ dispensasjovnen namhtah jallh luhpiedimmie namhtah vuajnelge goh luhpehts vuejeme jih sæjhta byssehtsem vedtedh.

Maahtah bihkedimmie Laanteburriedirektoraaten nedtesæjrojne lohkedh daesnie: <https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/reindrift/veileder-for-reindriftas-motorferdsel-pa-barmark-i-verneomrader>

Prøve med VARG R 90 snøscooter

Vi har tatt et lite dypdykk i gamle utgaver av Reindriftnytt og funnet en sak fra 1970. En sak som omtaler test av Varg R 90 som var en de første snøskuterne som ble tatt i bruk i reindriften.

Varg snøscooter modell 1968, veier 145 kg. Av dette hviler ca. 100 kg på drivbeltet.

Prøver er foretatt med to motorer, Rotax 300 med stillbar hoveddyse og stillbar tomgangsdysse, samt Rotax 320 med fast hoveddyse og stillbar tomgangsdysse. Rotax 300 har en maksimal reimskiveytelse på 14,5-16,5 hk ved 5270 o/min. Rotax 320 har en maksimal reimskiveytelse på 17,8 hk ved 5240 o/min og et brenselsforbruk på 328 g/hk. Brenselsforbruket ved delbelastning er for begge motorer sterkt avhengig av hvordan tomgangsdysen justeres. Ved riktig justering av tomgangsdysen er brenselsforbruket rimelig.

Den maksimale trekraft scooteren med fører kan prestere på noenlunde fast horisontal bane, varierer fra ca. 75 kp på våt snø til ca. 120 kp på skareføre. En bør under normale forhold ikke regne med mer enn 60-75 kp. Den maksimale kjørehastighet bestemmes av motorturtall, trekraft og terrengforhold. Ved maksimal trekraft kan beltets periferhastighet komme ned mot 20 km/h ved fullt motorturtall. Når trekraftbehovet minker, øker hastigheten og kan på flat og jevn mark komme opp i 37 km/h. For å kunne sitte. og kjøre noenlunde behagelig må hastigheten begrenses til ca. 15 km/h, og aUerede ved 24 km/h opptrer temmelig harde støt og rystelser.

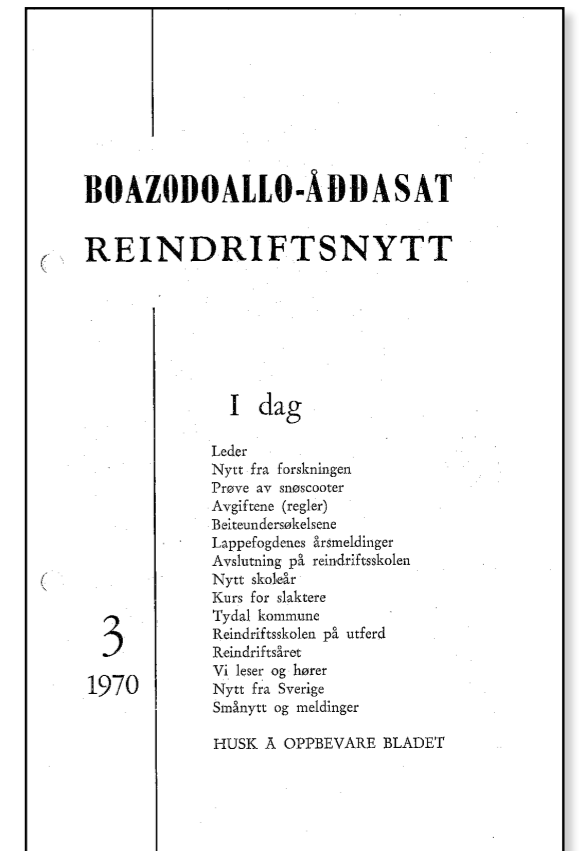
Brenselsforbruket er ved riktig forgasserjustering 1,2-1,7 l/mil ved lett kjøring og 2,7 l/mil eller mer ved tung kjøring.

Med bare fører kan scooteren under noenlunde gunstige føreforhold klare stigninger på 25-60 %, Tyngre last eller passasjerer bør helst plasseres på etterhengende slede. Med 100 kg på sleden kan scooteren forsere stigninger på 18-26 %. Scooteren kan ta seg fram i over 50 cm djup, laus, tørr nysnø. I kram snø med denne dybde klarer den ikke å ta seg fram. Scooterens evne til å ta seg fram under vanskelige snøforhold er forholdsvis god.

Styringa foregår som vanlig for snøscootere av denne størrelse, dels ved styreskiene, dels ved å legge kroppstygden over til side. Med øvet fører og gunstige snøforhold kan svingraden komme ned på 3,6 m, regnet til midten av beltesporet.

Støynivået på førerplassen er meget høgt, og på lengre turer bør alltid nyttes hørselsvern.

Antallet av reparasjoner og skader er meget høgt i forhold til det som er vanlig for firehjulstraktorer, men driftssikkerheten og slitestyrken synes å være like bra som for andre snøscootere.

Rotax 300 motoren har lett for å bli skadet om den får for lite brensel ved full ytelse. Rotax 320 motoren med fast hoveddyse synes ikke å være utsatt for 1skader av denne art

Scooteren synes å være vel egnet til de formål snøscooteren av denne størrelse vanligvis nyttes til.

Innmelderens opplysninger om endringer er tatt med i meldinga.

Vollebekk, januar 1970.
Landbruksteknisk Institutt

Vurderer du å skrive reindrifftsrelatert masteroppgave? Da kan du søke om stipend fra Reindrifftsens Utviklingsfond

Etter Reindrifftsavtalen 2023/2024 kan styret for Reindrifftsens Utviklingsfond (RUF) innvilge stipend til personer med rein i eget merke som skriver reindrifftsrelatert masteroppgave. Stipendet er på 15 000 kroner, og ordningen er tatt inn i forskrift for Reindrifftsens Utviklingsfond § 1-6 andre ledd bokstav l, gjeldende fra 1. juli 2023.

Formålet med ordningen er å øke kompetansen til reindrifftsutøvere med rein i eget merke som tar høyere utdanning. Ordningen skal bidra til å styrke kunnskap om ulike områder ved reindrifften. Stipendet skal stimulere til at det forskes på nye områder som vil utvikle næringen.

Vi håper at stipendet vil stimulere til at flere masterkandidater med rein i eget merke ønsker å skrive om reindrift. Det kan for eksempel være å forske på nye tiltak og utviklingsmuligheter for reindrifften. Gjennom en reindrifftsrelatert masteroppgave kan løsninger for reindrifften belyses. Stipend kan motivere kandidatene til å utarbeide ny informasjon og material som kan brukes både av næringen og forvaltningen, samt andre som har interesse av reindrift.

Det er utarbeidet retningslinjer til ordningen som ligger på Landbruksdirektoratets nettside under ordningen «Tilskudd til ulike utviklingstiltak».

Jurddašat go čállit boazodoalu birra masterbarggu? Don sáhtát oħcat stipeandda Boazodoalu ovdánahttinforanddas

Boazodoallošiehtadusa 2023/2024 vuodul sáhttá Boazodoalu ovdánahttinforandda (BOF) juolludit stipeandda olbmuid geain leat bohccot iežas mearckas ja geat čállit boazodollui guoskevaš fáttás masterbarggu. Stipeanda lea 15 000 ruvno, ja lea Boazodoalu ovdánahttinforandda njuolggadusa § 1-6 nuppi lađđasa bustávva l vuolde, gustovaš suoidnemánu 1. b. 2023 rájes.

Ulbmil ortnegiin lea gealbolokten sidjiide geain leat bohccot iežas mearckas ja geat seammás gazzet oahpu alit dásis. Stipeanda galgá veahkin nannet máhttovuodu iešguđetge suorggis boazodoalus. Stipeanda galgá movttiidahttit dutkat ođđa surggiid mat ovddidit ealáhusa.

Mii sávvat ahte stipeanda movttiidahtta eanet masterkandidáhtaid geain leat bohccot iežas mearckas, čállit boazodoalu birra. Sáhttá ovdamearcka dihte leat boazodollui ođđa doaibmabijuid ja ovddidanvejolašvuodaid dutkan. Boazodollui guoskevaš masterbarggu bokte sáhttá čuvget čovdosiid boazodollui. Stipeanda sáhttá movttiidahttit kandidáhtaid ráhkadit ođđa dieđuid ja ávdnasiid maid sihke ealáhus ja hálddahuš sáhttet atnit ávkin, ja earát geain lea beroštupmi boazodollui.

Ortnegii leat ráhkaduvvon njuolggadusat mat leat Eanandoalodirektoráhta neahttasiiddus ortnega «Doarjja iešguđetge ovddidandoaibmabijuide» vuolde.

Vellykket møte mellom unge reindrifftsutøvere og unge bønder

Tekst og foto: Linn Strifeldt Walseth og Sissel Olsen, rådgivere

For å styrke samarbeidet mellom reindrifften og jordbruket, møttes unge fra Norske Reindrifftsamers Landsforbunds ungdomsutvalg (NRL-U) og Norges Bygdeungdomslag (NBU) 10. oktober 2023.

Det var godt fremmøte da Markedsutvalget for reinkjøtt arrangerte treff for unge utøvere fra reindrifften og jordbruket i Byrkjre reinbeitedistrikt. Til stede var Ellen-Sara Sparrok, Inga Julie Sara, Mathis Eira, Lene Cesilia Sparrok og Sara Katrine Aleksandersen som representerte reindrifftsungdommen, og Henrik Nordtun Gjertsen, Ruben Solbakk, Sigrid Heringstad, Karine Berge, Marthe Øijord og Hans Egil Børstad kom fra NBU. I tillegg deltok Landbruks- og matdepartementet med blant annet statssekretær Wenche Westberg og Tom Lifjell leder for Nordland reindrifftsamer.

Spennende program

Ved ankomst ble de besøkende ønsket velkommen i lavvoen av leder i Byrkjre reinbeitedistrikt Tor Enok Larsen og siidaandelsleder Ragnhild Sparrok Larsen.

Den første delen av dagen startet med at alle fikk presentere seg og bli bedre kjent med hverandre. Deretter fikk ungdommene i NBU opplæring i bruk av lasso, før de senere prøvde å kaste lasso på rein i gjerdet.

Tom Lifjell viste hvordan man parterte rein med bruk av vanlig kokkekniv, og John Anders Lifjell, leder i Markedsutvalget fortalte litt om markedet for reinkjøtt. Senere fikk ungdommene være med på å ta ut slaktedy, og fikk se starten av slakteprosessen med mobilt slakteri.

Lunsj og middag ble servert av reinsdyrkokk Svein Jæger Hansen og kokk Hans Antonsen. Ved ankomst fikk de besøkende servert kraft med kokt tunge og reinsdyrhjerte. Videre på menyen sto det Suovas i pita til lunsj, og kokekjøtt og reinsdyrbiff til middag.

Dagen ble avsluttet med samtaler i lavvoen. Temaene som ble diskutert var omdømme, ytre påvirkning, mangel på kjennskap til næringene, psykisk helse, klima, rekruttering, jordbruk- og reindrifftsforhandlingene, kultur, rovilttap og arealinngrep. Det ble fort klart at utfordringer på disse områdene berørte både reindrift og jordbruk.

Viktig møteplass

Målet med prosjektet er å bygge kunnskap om reinkjøtt og reindrifften, og å skape en arena for samarbeid og dialog mellom unge reindrifftsutøvere og jordbruksungdom.

Møtet ble arrangert for å følge opp årets reindrifftsavtale, hvor det ble foreslått et samarbeidsprosjekt mellom Markedsutvalget, Norske Reindrifftsamers Landsforbunds ungdomsutvalg og Landbruks- og matdepartementet. Prosjektet skal bistå i det videre arbeidet med å bygge omdømme og kunnskap om reinkjøtt og reindrift.

Læhkadihks gaavnedimmie noere baaatsoeburriej jih noere baaantaj gaskem

Tekst og foto: Linn Strifeldt Walseth og Sissel Olsen, rådgivere

Juktie laavenjostoem baaatsoen jih jaartaburrien gaskem nænnoestidh, noerh Nöörjen Baaatsoesaemiej Rijkhesiebrien noeremoenehtsistie (NBR-N) jih Nöörjen Voenoeresiebreste (NVS) gaavnedin golken 10.b. 2023.

Jeenesh böötin gosse Bovtsenbearkoen Maarkedemoenehtse gaavnedimmie noere baaatsoeburriede baaatsoeste jih jaartaburriede Byrkijien baaatsoesijtesne öörmedi. Ellen-Sara Sparrok, Inga Julie Sara, Mathis Eira, Lene Cesilia Sparrock jih Sara Katrine Aleksandersen lin meatan baaatsoenoerijste jih Henrik Nordtun Gjertsen, Ruben Solbakk, Sigrud Heringstad, Karine Berge, Marthe Øijord jih Hans Egil Børstad lin meatan Nöörjen Voenoeresiebreste. Lissine Laanteburrie- jih beapmoedepartemeente lij stieresne gaskem jeatjah staatetjaleiejinie Wenche Westberg jih Nordlaanten baaatsoesaemiej ävtehe Tom Lifjell.

Bovtsenbeakoejurjietæjja Svein Jæger Hansen jih jurjietæjja Hans Antonsen lunsjem jih gaskebiejjiem gaaasoehtin. Gaavnedimmien aalkoelisnie guessieh liemem doelteme njoektjeminie jih saertine äadtjoejin. Lunsjese lij soevemebearkoe pitalaejpesne, jih gaskebeajjan voessjemebearkoem jih äedtjebearkoem bovtseste äadtjoejin.

Biejgien galhkuve lij soptsestallehm läavthgäetesne. Teemah mejtie digkiedin lij säaltje, byjnetje baajnehtimmie, faatoes daajroe jielemi bijre, psykiske healsoe, klijma, dåärrehtimmie, jaartaburrie- jih baaatsoerääresjimmie, kultuvre, juvreteehpeme jih arealeskilkehtash. Varke vueptiestin dovne baaatsoe jih jaartaburrie haestemh daejnie suerkine utnieh.

Gieltegs programme

Gosse guessieh gaavnedæmman böötin Byrkijien sijten ävtehe Tor Enok Larsen jih sijtebielien ävtehe Ragnhild Sparrok Larsen buerie bæeteme vaajtelin.

Biejgien voestes bielesne gaajhesh äadtjoejin jijtjemse äehpiedehtedh jih sinsinine buerebelaakan åahpenidh. Dan mænngan noerh Voenoeresiebreste äadtjoejin lieredh guktie edtjin soehpenjem nuhtjedh, ävtelen pryövov bovtsh giedtesne äadtjestidh.

Tom Lifjell vuesiehti guktie bovtsem smeejvie siejhme jurjietæjjanejpine jih John Anders Lifjell, Maarkedemoenehtsen ävtehe, ånnetji maarkedem bijre bovtsenbearkose soptsesti. Mænngan noerh äadtjoejin meatan årrodh leekedimsbovtsh veeljedh jih äadtjoejin vuejnedh guktie leekedimmieprosesse mobijle leekedimmiesijine aalka.

Gaavnedimmie öörnesovvi dejnie aajkojne daanjaapetje baaatsoelatjkoem bæjjese fulkedh, gusnie laavenjostoeprojekttem raeriesti gaskem Maarkedemoenehtse, Nöörjen Baaatsoesaemiej Rijkhesiebrien noeremoenehtse jih Laanteburrie- jih beapmoedepartemeente. Prosjekte edtja dennie guhkiebasse barkosne viehkiehtidh säaltjem jih daajroem bovtsenbearkoen jih baaatsoen bijre tseegkedh.

Reinhelsetjenesten – erfaringer og planer

Av: Torill Mørk, Line Olsen, Rebecca Davidson, Ingebjørg Nymo

Det er snart 2 år siden Reinhelsetjenesten ble opprettet. Prosjektperioden er 3 år og prosjektet skal evalueres i forkant av neste års reindriftsforhandlinger for å vurdere videreføring, eller evt. om tjenesten skal bli permanent. Nedenfor finner du en oppsummering av Reinhelsetjenestens aktiviteter til nå og hva som er planlagt videre.

Hovedmålet for prosjektet er å styrke kunnskapen om god dyrehelse og -velferd i reindriften og blant veterinærer. Våre viktigste brukere er dermed reindriftsutøvere og veterinærer som jobber med rein.

Kontakt med næringen

Ved etablering av en ny tjeneste har det viktigste i startfasen vært å gjøre tjenesten kjent og etablere kontakt med brukere. Vi har etablert nettside (www.reinhelsetjenesten.no), Facebook-gruppe og Instagramkonto. Sosiale medier er kanskje den letteste måten å oppnå kontakt med mange brukere, men å møte folk er likevel det beste, men kan være utfordrende siden reindriften er såpass spredt. Så selv om vi har hatt mye kontakt med brukere er vi langt fra i mål og dette blir viktig også fremover. Tilbakemeldinger fra brukerne er også det viktigste for å vurdere om tjenesten er vellykket og gir grunnlag for videre arbeid.

Reinhelsetjenesten har arrangert fysiske seminarer for næringen om ulike temaer innen helse og velferd inkludert obduksjon og prøvetaking. I tillegg har vi holdt webinarer om aktuelle reinsykdommer, parasitter hos

rein, øyesykdom og skrantesjuka. Flere av webinarne har vært i samarbeid med den svenske reinhelsetjenesten. Vi har også vært på arrangementer for veterinærer og holdt egne kurs for veterinærer. Vi planlegger kurs for veterinærstudenter i fremtiden. Seminarer/kurs og webinarer vil bli viktig også fremover og vi tar gjerne imot ønsker og ideer om aktuelle møteplasser eller temaer.

Reinhelsetjenesten har deltatt på en rekke møter med forvaltning og næring blant annet reindriftsseminarer og temamøter om klimaendringer. Vi har også samarbeidet med ulike faginstanser og forvaltning hvor vi har kommet med innspill til en rekke ulike offentlige høringer og utredninger. Både på møter og ved produksjon av skriftlig materiale har vi satt fokus på helse og velferd hos rein.

Oppklaring av helseproblemer

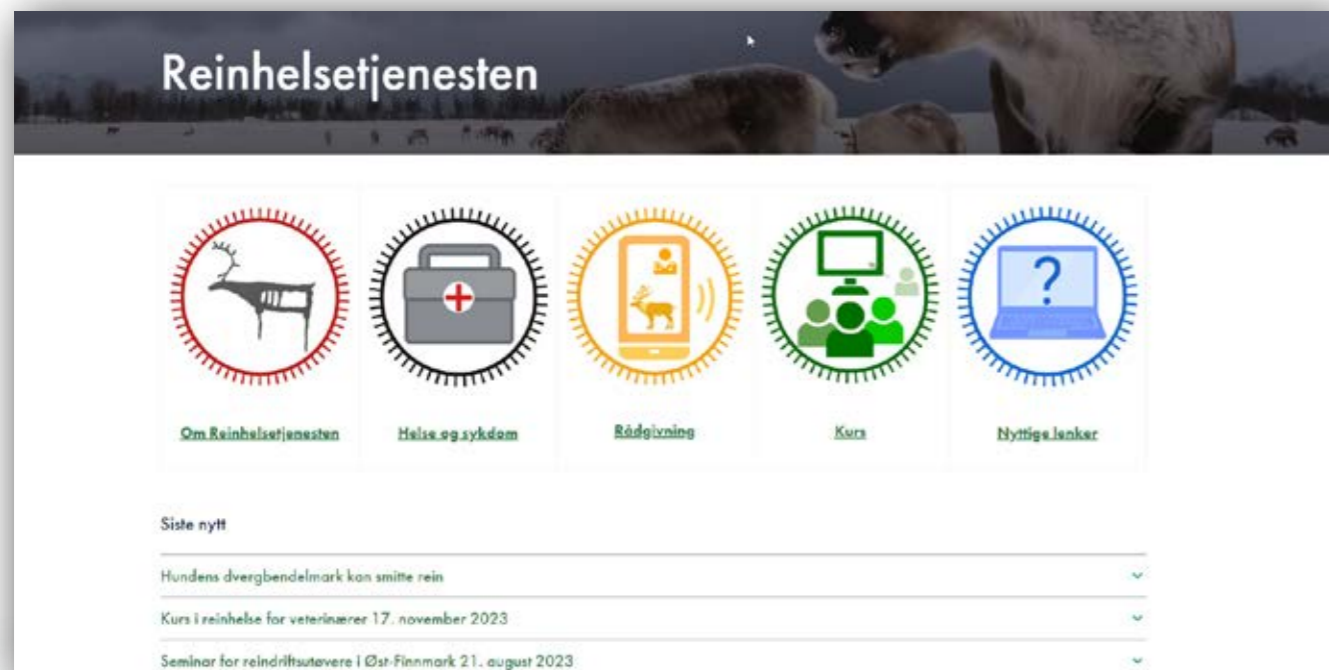
Oppklaring av sykdom og dødsårsak og utredning av helse- og dyrevelferdsproblemer kan være utfordrende på grunn av lange avstander og ofte vanskelig logistikk, men dette arbeidet er viktig for å få kunnskap om helseutfordringer og forebygge disse. Privatpraktiserende veterinærer har bistått Reinhelsetjenesten med obduksjoner og prøvetaking. I tillegg har Reinhelsetjenesten gjennomført digital veiledning av reinerer som ønsket å finne dødsårsak, men ikke hadde anledning til å sende kadaver til Tromsø. Reinhelsetjenesten tilbyr å sette ut fryserer som kan brukes til å lagre prøvematerialet for videre analyser, men få distrikter så langt har bedt om dette.

Reinhelsetjenesten har jobbet med oppklaring av sykdom/dødsårsak i mindre skala hos flere flokker og har bistått i oppklaring av ett stort sykdomsutbrudd. Dette var en svært spesiell sak hvor en reinflokk ble forgiftet med kobber. Dyrene fikk i seg en kobber ved å spise noe som inneholdt store mengder kobber og mange rein døde. Dette har aldri blitt dokumentert tidligere og kilden er fortsatt ukjent. Reinhelsetjenesten publiserte rapporten «Rapport om kobberforgiftning hos tamrein våren 2022» i etterkant.

Planer fremover

Fremover vil Reinhelsetjenesten ha prosjekter som omhandler problemstillinger som næringen selv har meldt inn behov om. Aktuelle temaer er dokumentasjon av tradisjonell kunnskap, dyrevelferd ved transport og på slakteri, og kalvedødelighet mellom kalvemerking og høstslakt. I løpet av 2024 skal Reinhelsetjenesten også vurdere hvorvidt det er mulig å etablere en database for helsedata fra rein og identifisere hva som må til for å kunne samle slik data fra kjøttkontrollen. Veterinærene i Reinhelsetjenesten samarbeider også med andre forskningsgrupper i Norden i flere forskningsprosjekter om reinhelse og -velferd.

Vårt mål er at tjenesten skal bli permanent og at vi skal være et godt tilbud til næringen. For å få dette til trenger vi at dere i næringen fortsetter å fortelle oss hvilke behov dere har og hvordan vi kan bistå dere på en best mulig måte.

Fôring og forebygging mot helseproblemer hos reinen

Av: Torill Mørk, Ingebjørg Nymo, Rebecca Davidson (Reinhelsetjenesten/Veterinærinstituttet),
Reiulf Aleksandersen (reindriftsutøver)

Reinens fordøyelsessystem - drøvtyggerfunksjonen

Reinen er en selektiv drøvtygger – den foretrekker ulike planter som er lett fordøyelige og næringsrike. Dette er ulikt fra storfe og sau, som spiser hovedsakelig gress og kan bryte ned store mengder fiber. Reinen derimot kan ikke bryte ned planter med mye fiber. Fôring med grovt høy eller rundballe med mye stengler vil derfor gi svært lite næring og kan forårsake forstoppelse.

Hos drøvtyggere fungerer vomma som et gjæringskammer som inneholder store mengder mikrober. Disse bryter ned plantemateriale og produserer fettsyrer. Fettsyrene er den største næringskilden til drøvtyggere.

Hvilke mikrober som fins i vomma tilpasses det dyret spiser og ulike mikrober er spesialister på å bryte ned forskjellige plantefibre. Når reinen f. eks. spiser mye lav vil mikrober som bryter ned lav øke i antall. Når man starter med fôring eller bytter fôr må man derfor regne med at det tar omtrent 3 uker for mikrobene å omstille seg til ny matkilde. Hvis man bytter fôr for raskt vil ikke vomma ha nok av de «riktige» mikrobene og det produseres derfor ikke næring til reinen.

Kraftfôr brytes raskt ned i vomma og er ikke en naturlig næringskilde for reinen. Kraftfôr er også svært næringsrikt, spises raskt og stimulerer verken spyttproduksjon eller drøvtygging, som begge er viktige for stabilisering av surhetsgraden i vomma. Derfor må man starte forsiktig med kraftfôr og kombinere med beite eller godt grovfôr for å unngå skvalpemage/sur vom og/eller diaré. Det er også bra å gi grovfôr før kraftfôr for å få i gang spyttproduksjon.

Oppstart/overganger/tilvenning

Det viktigste når man starter med tilleggsfôring er å ikke begynne for sent. Dyr i godt hold har mye større forutsetning for å takle overgangen til fôring. Dyr med en velfungerende vom vil ha mikrober som raskere kan endre seg, sammenlignet med svake dyr.

Ved oppstart må man gi små mengder i starten og øke gradvis. Ved fôrbytte, også mellom ulike typer kraftfôr, må man blande sammen de to typene slik at en gir små mengder av det nye i starten og øker gradvis.

Det er gunstig å gi lav sammen med kraftfôret ved oppstart av fôring. Det er både fordi lav er bra for vomma og fordi reinen liker det. Nå kan det være vanskelig å få tak i lav. Alternativt kan man gi ulike typer kvist. Bjørkekviser med hengelav eller grankviser med skjeggjav er gode alternativer som reinen liker godt. Bjørkekviser med knopper på våren er en annen mulighet. Reinen vil ofte finne dette selv, men hvis man har svake kalver eller dyr i gjerde, kan man hugge kvist til dem.

Ved fôring med grovfôr anbefales det å gi fint og bladrikt høy eller rundball. Det betyr at det må være slått tidlig på sommeren. Alternativt kan man gi andreslått/hå, som er kortere gras med mindre stengler. Husk at næringsinnholdet i dette kan være høyt og man må gi mindre mengder, spesielt i starten. Kvaliteten på rundballene må sjekkes når man åpner dem, de skal ikke ha mugg. Rundballer beregnet til hest er ofte for grove til rein.

En bør unngå å starte med fôring når det er veldig kaldt. Mange rein kan få diaré i starten og diaréen kan fryse og tette til endetarmen eller fryse fast nedover bakbeina.

Svake kalver

Kalvene er i vekst, trenger mye næring og er sårbare for å tape kondisjon. Dyr i dårlig kondisjon vil være mer utsatt for sykdommer og de vil også være lavere i rang og lettere bli jaget bort fra maten.

Dersom man velger å ta ut svake kalver og føre dem separat, kan det være hensiktsmessig å føre dem en kort periode og deretter sette dem tilbake i flokken når de har kommet seg. Når de kommer tilbake vil de ha høyere rang og klare seg bedre. Det er også det beste for kalven og simla at de får være sammen. Det er naturlig, gir kalven trygghet og den lærer det den trenger seinere i livet.

Dersom man starter med fôring når kalvene er svake må man være ekstra forsiktig og gi små mengder, spesielt av kraftfôr. Dersom de spiser dårlig kan man prøve å gi vominnhold fra en frisk rein for å få i gang vomma. Det finnes også kommersielt tilgjengelige vomstartere til andre drøvtyggere, men disse er lite utprøvd hos rein.

Utfôring

Når reinen har blitt vant til fôringen må man gi tilstrekkelig mengde, slik at alle får spise uten at det blir kamp om maten. Fôret fordeles utover slik at alle får spise samtidig uten å stå for tett. Dersom man fører i gjerde er det lurt å bruke fôrkrybber. Bruk så mange at alle dyrene kan spise samtidig uten at de står veldig tett.

Grovfôr kan kuttes med kuttemaskin og spres, men ikke mange har slikt utstyr. Alternativt kan man spre for hånd, men da kan man ikke ha rundballer som inneholder mye vann og dermed fryser til is. Rundball fra andreslått/hå har kortere strå og er lettere å løse.

Væskebehov

Husk at reinens væskebehov øker ved føring med kraftfôr og tørt grovfôr og når det er kaldt og tørt vær. Hvis en skal bruke snø som vannkilde må denne være ren.

Hygiene

Fôret legges alltid på rent underlag/ snø. Fôrkrybber må rengjøres/børstes etter bruk og settes gjerne opp ned så de ikke blir fulle av snø/vann/is. Det du børster ut av krybbene må kastes utenfor gjerdet.

Hvis problemer

Generelt vil føring i gjerde over lengre tid øke risikoen for sykdom, spesielt ved høy dyretetthet. Generelt bør syke dyr skilles ut. Dersom du har syke eller døde dyr kontakt gjerne Reinhelsetjenesten så kan vi hjelpe med å finne årsak. Vi kan bli kontaktet anonymt og vi har taushetsplikt.

Telefonnummer: 48 50 70 06/e-post: post@reinhelsetjenesten.no.

Avmagring kommer ikke alltid av matmangel, men kan også ha bakgrunn i f.eks. sykdom, fordøyelsesproblemer eller slitte tenner. For mer informasjon om sykdommer relatert til føring og hold av rein i gjerdet se rapporten «Føring av reinsdyr – og fôringsrelaterte sykdommer, NIBIO POP. 2022, 8 (4)».

Biëpmehtimmie jìh hööpteme healsoe-dåeriesmoeri vööste bovtsen luvnie

Av: Torill Mørk, Ingebjørg Nymo, Rebecca Davidson (Reinhelsetjenesten/Veterinærinstituttet), Reiulf Aleksandersen (båatsoeburrie)

Bovtsen beapmoesjalkemesysteme - meerehtimmiefunksjovne

Bovtse lea selektjive meerehtæjja – dihte uvtemes ovmessie sjædtoeh berrieh mah aelhkieslaakan sjalkoe jìh leah ræjhkoes jielemeiebnijsste. Daate joekehtadta kluhterijstie jìh sirveste, mah åajvahkommes kraesiem berrieh jìh maehsie stoerre veahkah fijberistie tsööpkehd. Men bovtsen ij maehsie sjædtoeh jijnje fijberinie tsööpkehd. Biëpmehtimmie kruepies suejnine jallh jorpebaalline gellie stielhkigujmie sijhtieh dan åvteste joekoen vaenie jielemeiebnh vedtedh jìh maehsie tjijnesem vedtedh.

Meerehtæjjaj luvnie tjæjje goh bäävsemeliehtie sjædta gusnie stoerre veahkah mikrobijstie. Mikrobh sjædtoeiebnh tsööpkieh jìh buejtiesyrah darjoeh. Buejtiesyrah leah meerehtæjjaj stööremes jielemeiebnegaaltije.

Mah mikrobh mah tjæjjesne gäävnesieh bætieh destie maam kreeke bårra, jìh ovmessie mikrobh leah spesialisth joekehts sjædtoefijberh tsööpkehd. Gosse bovtsen v.g. jijnjem burhviem bårra dellie sæjhta vielie mikrobh sjidtedh mah burhviem tsööpkieh. Gosse

biëpmehtimmie aalka jallh fovrem molse tjuara dan åvteste aerviedidh ovrehte 3 vâhkoeh vaasa mikrobide jijnjemse orre beapmoegaaltijasse jeatjahtedeh. Jis fovrem fer varke molse tjæjje ij sijht nuekie utnedh dejstie «reaktoe» mikrobijstie, jìh dan åvteste jielemeiebnh eah bovtsese dorjesovvh.

Kraftfôr varke tjæjjesne smualkoe jìh ij leah iemie jielemeiebnegaaltije bovtsese. Kraftfôr aaj joekoen ræjhkoes jielemeiebnijstie, varke bårresåvva jìh ij tjalkproduksjovnem jallh meerehtimmie skreejreht, mah gâabpegh leah vihkele stabiliseeremen gaavhtan suvriesvoetegraadeste tjæjjesne. Dan åvteste tjuara mojhoteleslaakan kraftforine aelkedi, jìh gâatoeminie jallh hijven kruepiesfovrine kombineereth olles tjeskemettjæjjiem/ suvries tjæjjiem jìh/jallh skovrehtassem åadtjoeh. Aaj hijven kruepiesfovrin vedtedh kraftfovrin åvtelen guktie tjalkproduksjovnem skreejrehte.

Aalkoe/sertiestimmie/haarjanimmie Vihkielommes gosse lissiebiëpmehtimmie aalka lea ij fer seenhte aelkedi. Kreekh mah

gaarmegisnie sagke stuerebe nuepieh utnieh töölledh gosse biëpmehtimmie aalka. Hijven tjæjje kreeki luvnie sæjhta mikrobh utnedh mah maehsie varkebe jorkesidh, viertiestamme sjiepsjies kreekigujmie.

Aalkovisne tjuara smaave veahkah vedtedh jìh ånnetji ånnetji lissiehtidh. Gosse fovrem molse, aaj joekehts sårhts kraftfovrin gaskem, tjuara doh göökte sårhth pleentedh guktie aalkoelisnie smaave veahkah dehtie orre fovre vada jìh ånnetji ånnetji lissehte. Joekoen hijven burhviem vedtedh kraftforine ektine gosse aalka biëpmehtidh. Dovne dan åvteste burhvie lea hijven tjæjjan jìh dan åvteste bovtsen dam lyjhkoe. Daelie mahta geerve årrodh burhviem reebledh. Goh alternativje mahta joekehts sårhts åksieh vedtedh. Sækieåksieh joevjeminie jallh gaerpenh burhvine leah hijven alternativh mejtie bovtsen lyjhkoe. Sækieåksieh dorkemigujmie gjirege leah jeatjah nuepie. Bovtsen sæjhta daamtaj dam jijnje gaavnedh, men jis sjiepsjies miesieh jallh bovtsen giedtesne åtna, mahta åksieh dejtie tjoehpeth.

Gosse kruepiesfovrine biëpmehte juvnehte fine suejnie jallh suejnie lastigujmie jallh jorpebaallem vedtedh. Dam kraesiem tjuara sleejedh aareh giesege. Goh alternativje mahta mubpie-slaajoem vedtedh, mij lea åenebe kraesie unnebe stielhkigujmie. Mujhtieh jielemeiebnisvege daennie suejnesne mahta jolle årrodh, jìh joekoen aalkoelisnie tjuara unnebe veahkah vedtedh. Tjuara jorpebaalli kvaliteetem giehtjedidh gosse dejtie rihpeste, eah edtj gohpem utnedh. Jorpebaallh hierkide leah daamtaj fer kruepies bovtsese.

Ij byörh biëpmehtimmie aelkedi gosse joekoen tjætskeme. Gellie bovtsen maehsie skovrehtassem åadtjodh aalkoelisnie jìh skovrehtasse mahta gelmedh jìh maadhtjæliem dumhpeth jallh vâålese minngiejuelkine gelmedh.

Sjiepsjies miesieh

Miesieh sjidteminie, jijnjem jielemeiebnem daarpesjeh jìh maehsie varke haaltjan sjidtedh. Dah sijhtieh aaj skiemtjelassh verkebe åadtjodh jìh sijhtieh aaj vueliehkåbpoe posisjovnesne årrodh jìh aelhkeblaakan bårremasseste baajhtaldalledh.

Jis veeljie sjiepsjies miesieh olkese vaeltedh giedteste jìh dejtie sierrene biëpmehtidh, mahta maereles årrodh dejtie åenehks boelhkem biëpmehtidh jìh dan mænngan baajjedh dejtie bäästede krievvien gâajkoe bætedh gosse starneme. Gosse bäästede bætieh sijhtieh jollebe posisjovnem utnedh jìh buerebelaakan bierkenidh. Aaj bööremes gosse miesie jìh aaltoe åadtjoeh ektesne årrodh. Daate iemie, measan jearsoesvoetem vada jìh dihte leara dam maam daarpesje mænngan jieliedisnie.

Jis biëpmehtimmie aalka gosse miesieh sjiepsjies tjuara lissie vâårege årrodh jìh smaave veahkah vedtedh, joekoen kraftforeste. Jis nåakelaakan berrieh mahta pryövedh tjæjjesisvegem friskes bovtsese vedtedh guktie tjæjje åadtje mejnie akt aelkedi. Aaj kommersijelle tjæjjeaelkij jeatjah meerehtæjjide gäävnesieh, men ij leah dejtie dan jijnjem bovtsese pryöveme.

Biëpmehtimmievuekie

Gosse bovtsen haarjanamme biëpmehtimmie tjuara nuekie vedtedh, guktie gaajkh åadtjoeh bårredh

bielelen gæmhpoeh bårremassen bijre sjidth. Fovrem geerjehte guktie gaajkh åadtjoeh seamma tijnen bårredh bielelen fer lihke sinsætjan tjåadtjodh. Jis giedtesne biëpmehte lea væsehke fovrelihtieh nuhtjedh. Nuhtj dan jeenjesh guktie gaajkh bovtsen maehsie seamma tijnen bårredh bielelen fer lihke sinsætjan tjåadtjodh.

Mahta kruepiesfovrin maasjine tjoehpeth jìh dam geerjehtidh, men jeenjesh eah dagkerh dalhketj utnieh. Goh alternativje mahta giehtie geerjehtidh, men dellie ij maehsie jorpebaallh utnedh mesnie jijnje tjætsie jìh dan gaavhtan jiengeasta. Jorpebaalle mubpie-slaajoste åenebe goejh åtna jìh lea aelhkebe loevenidh.

Tjætsiedaerpiesvoete.

Mujhtieh bovtsen tjætsiedaerpiesvoete læssene gosse kraftfovrin jìh gejhkie kruepiesfovrin biëpmehte, jìh gosse tjætskeme jìh gejhkie vearelde. Jis edtja lopmem tjætsiegaaltijine nuhtjedh dihte tjuara raajnes årrodh.

Raajnesvoete

Edtja iktesth fovrem raajnes deavese/ lopmese biejedh. Tjuara fovrelihtide reejnedh åtnoen mænngan jìh maaje gâpmolen biejedh gosse dieve sjidth lopmeste/tjætsese/jiengeste. Tjuara giedtien sistie sleengkedh dam maam lihtie sistie njihkesj.

Jis dåeriesmoerh

Gosse giedtien sistie guhkem biëpmehte dellie dihte sæjhta vaahram skiemtjelasidhe lissiehtidh, joekoen gosse gellie bovtsen giedtien sistie utnebe. Byöroeh siejhmelaakan skiemtjes kreekh giedtien sistie vaeltedh. Jis dov leah skiemtjes jallh jaames kreekh, gaskesadth maaje Bovtsehealsoedienesjine (Reinhelsetjenesten), dellie maehsie viehkietidh fåantoem gaavnedh. Mahtah mijjem nommehts gaskesadtedh jìh mijjen lea sjævehtsvoetediedte.

Tellefovnenommere: 48 50 70 06 /e-påaste: post@reinhelsetjenesten.no.

Tjohkehtovveme ij leah iktesth beapmoevaanoen gaavhtan, men mahta aaj v.g. skiemtjelassi gaavhtan årrodh, jallh dåeriesmoerh årrodh beapmoesjalkeminie jallh napkeme baenieh. Jis vielie bievnesh skiemtjelassi bijre sijht biëpmehtimmie jìh bovtsen giedtesne, giehtj reektehtsem «Føring av reinsdyr – og fôringsrelaterte sykdommer, NIBIO POP. 2022, 8 (4)».

Kadaversøk med drone

Av: Harald Haga Lislegård, avdelingsingeniør, NIBIO

Avdeling vilt og utmarksressurser i norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) har som mål å øke kunnskapsgrunnet rundt teknologi som kan nyttiggjøres av beitenæringen. Dette gjøres gjennom forskning, kunnskapsformidling og utviklingsarbeid.

Søknader om kjøp av droneutstyr som et forebyggende og konfliktdependende tiltak (FKT-midler) har økt de siste årene (Winje et al., 2023). Samtidig har tilgjengeligheten og kvaliteten på droner blitt betraktelig bedre. Droner med infrarøde kameraer og ultra-zoom fargekamera kan bli et kraftig verktøy i norsk utmark fremover. Reindriftutøvere og bønder er flinke og ivrige til å ta i bruk ny teknologi. Derfor er det viktig å finne ut av hva dette utstyret faktisk kan brukes til, og hvilke begrensninger og muligheter som finnes. Allerede godt etablert utmarksteknologi som GPS-bjeller kan brukes sammen med droner for å lette på arbeidsbelastningen i beitenæringene. NIBIO, på oppdrag fra Statsforvalteren i Trøndelag, ønsket derfor å forbedre kunnskapsgrunnet for bruk av drone som et forebyggende og konfliktdependende tiltak. I denne artikkelen oppsummeres resultatene fra feltarbeidet som ble utført i sammenheng med dette oppdraget.

Feltområdet:

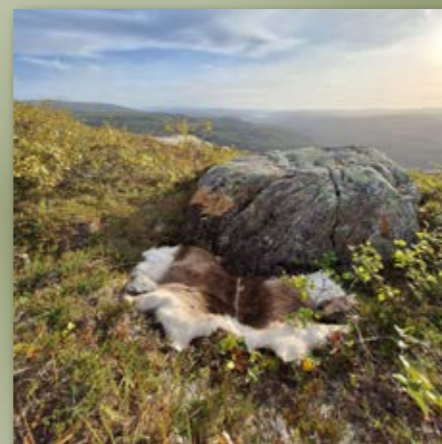
NIBIO utførte høsten 2023 et feltforsøk på Høylandet i Trøndelag der målet var å se om kadaver av sau og reinsdyr kan oppdages med bruk av drone og GPS-bjeller. Det drives reindrift i 30 av 38 kommuner i Trøndelag, og Høylandet kommune er hjem til Voengel-Njaarke reinbeitedistrikt (<https://www.trondelagfylke.no>). Høylandet er også hjem til fredet rovvilt, og tap av sau og rein til jerv, gaupe og kongeørn forekommer årlig (Rovbase, 2023). Feltområdet besto av krevende og kupert terreng med lukkede gran- og bjørkeskoger med myrer, samt åpent fjell med steinur og lyng.

Høylandet kommune til venstre i rødt, feltområde til høyre i rødt. Kart: ©norgeskart.no

Metode og utstyr:

For forsøket ble kadaver av sauelam og reinsdyrskinn plassert i både åpent og lukket terreng i et område på fire kvadratkilometer. Over tre dager søkte dronepilotene etter kadaver og skinn, uten og med GPS-bjeller. Droneselskapet Biodrone ble hyret inn for å utføre flyvningene. Biodrone spesialiserer seg på dronetjenester til skog- og jordbruksbransjen og er lokalisert i Steinkjer (<https://biodrone.no>). Pilotene fra Biodrone brukte to typer droner fra samme selskap, en DJI Mavic 3 Thermal og en DJI Matrice 300. Begge disse er profesjonelle droner med prislapper på omtrent NOK 60 000 og 110 000. Dette er en stor investering for privatpersoner, men for beitelag/siidaer/reinbeitedistrikt/tamreinlag kan droner i denne kategorien være aktuelle hjelpemidler. Dronepiloter må være godkjente av Luftfartstilsynet og ha gjennomført nødvendige kurs for å bli sertifisert. Dette er både gjennomførbart og tilgjengelig for alle over 16 år (<https://luftfartstilsynet.no/droner>).

Reinskinn bak en stein på Høylandet. Bilde: Harald Haga Lislegård

DJI Matrice 300. Bilde: Georgios Koutsopoulos

Privatpersoner kan bli sertifisert og kvalifisert til å fly disse dronene uten store kostnader. GPS-bjeller fra Findmy og Telespor ble brukt i forsøket, begge selskapene tilbyr GPS-bjeller med sporing i app og dødsvarsler som aktiveres hvis bjellen ligger i ro for lenge. Bjellene i seg selv har en kostnad, i tillegg til at man må betale for et årlig abonnement.

Problemstillinger:

Kan man oppdage kadaver i lukket terreng (skog) med drone?

Pilotene fra Biodrone klarte å finne kadaver raskt med en gitt posisjon fra GPS-bjelle. Derimot var det ikke mulig å finne samme kadaver i et «blindt» søk i en stor skog uten GPS-posisjon. Hvis man skal oppdage kadaver i lukket terreng så er piloten avhengig av at kadaveret ligger åpent nok til å bli sett fra luften (figur 1).

Figur 1: Reinsdyrskinn fra luften i skog markert med pil. Bilde: Biodrone

Figur 2: Reinsdyrskinn fra luften zoomet inn. Bilde: Biodrone

Kan man oppdage kadaver i åpent terreng (åpent fjell og steinur) med drone?

Med en gitt posisjon fra GPS-bjelle var det ikke noe problem for dronepilotene å lokalisere kadaver på fjellet. Uten GPS-posisjon var dette svært utfordrende. Det er mye som kan se ut som et kadaver fra luften, og det er tidskrevende å stoppe dronen og zoome inn for å bekrefte/avkrefte et kadaverfunn. I figur 3 illustreres det hvor krevende det er å skille et reinsdyrskinn fra omgivelsene. I et stort åpent område vil det være lite praktisk å kjøre et «blindt» søk med drone.

Figur 3: Et reinsdyrskinn sett fra luften markert med pil. Bilde: Biodrone

Kan GPS-bjellers dødsvarsel gjøre søk med droner enklere?

Søk etter en dødsvarsel fra GPS-bjelle var desidert mer effektivt enn et «blindt» søk. Det tok pilotene rundt fem minutter å oppdage kadaver i krevende terreng når de søkte med en gitt GPS-posisjon. Dette er avhengig av dronepilotens evner og GPS-bjellens posisjon. I Norge er det ikke lov for piloter i åpen kategori å fly drone uten kontinuerlig visuell kontakt med dronen (VLOS). Det er heller ikke lov å fly dronen høyere enn 120 meter over bakken i åpen kategori. Dette er kategorien de fleste vil havne i, da sertifisering for spesifikk kategori er komplisert og kostbart å anskaffe. Derfor er man avhengig av å være i nærheten av GPS-posisjonen til radiobjella, slik at man kan utføre et søk der visuell kontakt med dronen opprettholdes.

Kan skadeomfanget av dyret vurderes med drone?

Videoene og bildene tatt med drone var mer enn gode nok til å bedømme skadeomfang av dyret. I det minste kan man bekrefte/avkrefte om det faktisk er et dødt dyr, eller om det er feilmelding fra GPS-bjellen. Dronepilotene identifiserte fluer i manglende øyne, fugler som plukket på kadaver, og pilotene kunne tydelig identifisere farge og type klave som lå ved siden av kadaveret (figur 4).

Figur 4: Sauekadaver og GPS-klave. Bilde tatt med DJI Mavic 3 Thermal fra 120 meters høyde. Bilde: Biodrone

Konklusjon:

Forsøket demonstrerte at droner sammen med GPS-bjeller kan brukes til å finne kadaver av sau og rein i utmark. Dronene kan deretter brukes til å vurdere skadeomfang. Det var utfordrende for pilotene å oppdage kadaver uten en posisjon å fly etter. Et «blindt» søk etter kadaver i et stort område er lite praktisk og fungerer dårlig. GPS-bjeller gjorde søket betraktelig enklere og var essensielle for å utføre kadaversøket effektivt og realistisk. Både GPS-bjeller fra Findmy og Telespor sendte nøyaktige dødsvarslinger som gjorde det mulig å ettersøke og lokalisere kadaver med drone.

DJI Mavic 3 Thermal viste seg mer enn bra nok til å utføre jobben. Derfor er denne «billigere» dronen, sammenlignet med storebroren DJI Matrice 300, et egnet redskap til å utføre kadaversøk. For å bruke dronen må man holde seg innenfor regelverket og være sertifisert dronepilot. Både regelverket og sertifiseringskrav er godt beskrevet og tilgjengelig på Luftfartstilsynet sine nettsider. NIBIOs konklusjon er at teknologi som droner og GPS-bjeller kan og burde brukes i beitedriftnæringene for å redusere arbeidsomfanget i utmark.

Referanser:

ROVBASE. 2023. Available: <https://www.rovbase.no/> [Accessed 2023].

WINJE, E., BJØRN, T.-A., HANSEN, I., MEISINGSET, E., HAUGEN, A., HEPPELMANN, J. B., MYHRE, J. N. & WAGNER, G. 2023. Droner som FKT-bruk av droner som forebyggende tiltak i beitenæringen.

Avdeling reindrift har ansatt ny seksjonssjef i Seksjon ressurs reindrift SRR

Av: Hildegun Thomassen, seniorrådgiver

Hans Roar Christiansen tiltrer stilling som seksjonssjef på SRR i slutten av november 2023. Reindriftnytt har tatt en kort prat med seksjonssjefen for å bli bedre kjent med han.

Hans Roar Christiansen er 55 år og kommer opprinnelig fra Notodden, men har vært bosatt i Alta i over tretti år og arbeidet ved Reindriftsforvaltningen i 12 av de årene. Siden 2013 har Christiansen vært havnesjef i Alta og ansatt i Alta kommune.

Christiansen har bred erfaring innen offentlig forvaltning og administrasjon som strekker seg fra strategiske prosesser til mer administrative og rutinepregede oppgaver. I tillegg har Christiansen høyere utdanning innen naturvitenskapelig fag, samt økonomi og ledelse.

Med 12 års tidligere erfaring i Reindriftsforvaltningen har Christiansen god oversikt og kjennskap til forvaltningen av reindriften.

Hvilke tidligere arbeidserfaringer tenker du at du vil få mest bruk for i denne stillingen?

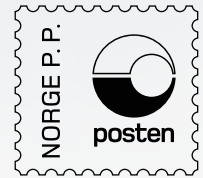
I tillegg til erfaring fra reindriftsforvaltningen er det nyttig å ha erfaring fra kommunal sektor siden reindrift utøves på tvers av kommune- og fylkesgrenser. Det vil gjøre det lettere å kommunisere med de lokale myndighetene der reindriften utøves.

Hvorfor har du lyst å jobbe innenfor reindriftnæringen?

Min motivasjon for å søke på stillingen som seksjonssjef er interessen for reindrift som næring og de mulighetene og utfordringene denne næringen står overfor nå, og i tiden fremover. Samfunnsstrukturer, arealbruk og klima er rammebetingelser som påvirker alle, men særlig primærnæringer, og spesielt reindrift. Jeg håper å kunne bidra til en positiv utvikling av reindriften i en tid med store utfordringer og omstillinger.

Ansatte i Avdeling reindrift ser frem til å få ny seksjonssjef på plass for å ivareta ansvaret som tilligger stillingen som seksjonssjef.

Returadresse: Landbruksdirektoratet, avd. reindrift
Løkkeveien 111, 9510 Alta
ISSN 0333-4031

• adresser

Statsforvalterne

Statsforvalteren i Troms og Finnmark
Postboks 700, 9815 Vadsø
Telefon 78 95 03 00
sftfpost@statsforvalteren.no

Besøksadresse:
Dramsveien 1, 9800 Vadsø
Bredbuktnesveien 50B, 9520 Kautokeino
Deanugeaidnu 6, 9730 Karasjok
Strandveien 13, 9007 Tromsø
Skogbrukets hus, 9325 Bardufoss

Statsforvalteren i Nordland
Postboks 1405, 8002 Bodø
Telefon 75 53 15 00
sfnopost@statsforvalteren.no

Besøksadresse:
Byporten - Fridtjof Nansens vei 11, 8003 Bodø
Sjøgata 16/18, 8656 Mosjøen

Statsforvalteren i Trøndelag
Postboks 2600, 7734 Steinkjer
Telefon: 74 16 80 00
sftlpost@statsforvalteren.no

Besøksadresse:
Statens hus, Strandveien 38, 7713 Steinkjer
Statens hus, Prinsens gt. 1, Trondheim
Ella Holm Bulls vei 30, Snåsa
Tollef Bredals vei 13, Røros

Landbruksdirektoratet

Postboks 56, 7701 Steinkjer
Telefon: 78 60 60 00
postmottak@landbruksdirektoratet.no

Avdeling Reindrift, Alta
Løkkeveien 111, 9510 Alta

Oslo
Innspurten 11D, 0663 Oslo

Steinkjer
Skolegata 22, 7713 Steinkjer